

літератури, 2007. – 536 с.

6. Цигилик І. І. Роль аналізу фінансової діяльності підприємства у системі стратегічного управління // Економіка, фінанси, право. – 2006. – № 7. – С. 8 – 14.

Надійшла 15.09.2009

УДК 334.723

Є. О. КОБАЛЬЧИНСЬКА

Одеський національний політехнічний університет

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Надані основні поняття економічної категорії «потенціал» і поняття виробничого потенціалу підприємства. Показано схематично структуру виробничого потенціалу. Розглянути напрямки державного регулювання поліпшення використання потенціалу підприємств. Зроблені висновки про недостатність та необхідність їх покращення. Також роз'яснено, що на державному рівні дослідження процесів промислового розвитку та виробничого потенціалу України, має важливе практичне значення для подальшого формування економічної політики держави.

The basic concepts of economic category "potential" and concept of enterprise production potential are given. The structure of production potential is given schematically. The directions of government regulation of improving the use of potential of enterprises are considered. The conclusions are done about the insufficiency and the necessity of their improvement. It is also explained, that on the state level the research of the processes of industrial development and production potential of Ukraine has an important practical value for the subsequent forming of economic policy of the state.

Ключові слова: економіка, управління, державне управління, потенціал, виробничий потенціал.

В умовах планової централізованої економіки, характерної для країн СНД до перехідного періоду, термін «потенціал» розглядався переважно стосовно країни в цілому, по окремих галузях, регіонах, окремих видах ресурсів, тому на рівні підприємства традиційний підхід до проблеми не відповідає ринковим умовам його функціонування й накопичений досвід досліджень у цьому питанні потребує ретельного аналізу.

За етимологією термін «потенціал» походить від латинського *«potencial»*. В етимологічному словнику російської мови відзначається походження слова «потенційний» як запозиченого в ХІХ ст. із французької мови, де *«potentiel»* є позикою з латинської, у якій *«potens»* – «здатний», буквально – «здатний бути». У сучасному трактуванні, часто використовуються терміни «ресурс», «резерв», при цьому сукупність всіх ресурсів характеризується як потенціал: «потенціал – це сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних ресурсів, головним чином економічних, безпосередньо пов'язаних з функціонуванням виробництва і прискоренням НТП». Або ж потенціалом вважається узагальнена характеристика ресурсів: «Визначаючи дану категорію не слід протиставляти поняття «потенціал» і «ресурси». Потенціал (економічний, виробничий, трудовий) являє собою узагальнену, збірну характеристику ресурсів, прив'язану до місця й часу».

Термін «потенціал», як би ми його не трактували, є прикладом комплексного показника, здатного охарактеризувати не тільки сучасний стан об'єкта, але й найбільш імовірні перспективи його розвитку. Такий показник, за вказаним тлумаченням, повинен був би відповідати цілому ряду вимог, у першу чергу, відображаючи потенційні властивості об'єкта, рівень використання цих «властивостей» і здатність до їх розвитку.

Сучасні розробки вітчизняних дослідників – Н. С. Краснокутської, О. С. Федоніна, І. М. Репіної, О. І. Олексюка, дають оригінальне тлумачення сутності потенціалу та методів його визначення.[1, 2]. Робота В. Н. Гавви та Е. А. Божко має скоріше галузеву спрямованість, хоча й присвячена формуванню та оцінюванню потенціалу підприємства взагалі, але надає гарний вибір інструменту аналізу. А І. З. Должанській, Т. О. Загорна, О. О. Удалих та ін. вдало використовують інструментарій маркетингової діагностики, стратегічного управління, технології інноваційного розвитку щодо вирішення проблем управління потенціалом підприємств.

Виробничий потенціал підприємства має ряд особливостей, що обумовлені його двоюкою ресурсно-економічною міцністю. До цих особливостей відносяться цілісність, складність, альтернативність елементів, взаємозв'язок та взаємодія елементів, спроможність до розвитку, гнучкість, міцність.

Елементами виробничого потенціалу підприємства можна вважати всі ресурси, які будь-яким чином пов'язані з функціонуванням і розвитком підприємства. Вибір найбільш важливих з них являє собою досить складну проблему, про що свідчить безліч думок про склад виробничого потенціалу. Головна трудність аналізу виробничого потенціалу підприємства полягає у тому, що всі елементи функціонують одночасно й у сукупності. Отже, закономірності розвитку потенціалу можуть бути розкриті не як окремо взяті закономірності розвитку її складових, а тільки їх сполучення. Найбільш об'єктивним методом дослідження виробничого потенціалу підприємства є системний підхід.

Всі елементи виробничого потенціалу щільно перетинаються, взаємопов'язані і взаємообумовлені, що викликає певні методичні труднощі у їх структуризації й оцінці (рис. 1).

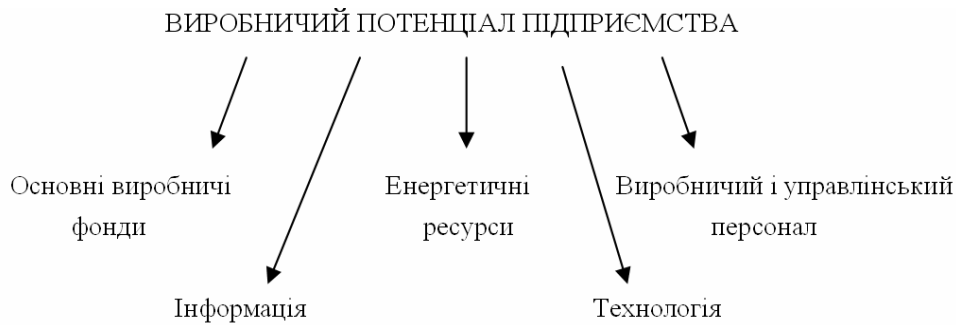

Рис. 1. Структура виробничого потенціалу

Оцінка потенціалу підприємства є важливим елементом обґрунтування багатьох управлінських рішень. В умовах становлення ринкових відношень ціллю оцінки є забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Аналіз та діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства припускають всебічне вивчення технічного рівня виробництва, якості і конкурентоспроможності продукції, забезпеченості виробництва ресурсами та ефективності їх використання. Вони є важливою функцією управління і базуються на системному підході, комплексному обліку різноманітних факторів, якісному підборі достовірної інформації.

Під оцінкою потенціалу розуміють визначення його розміру у вартісному виразі. Оцінці може підлягати загальний розмір виробничого потенціалу чи його активна частина. При цьому економічна оцінка потенціалу може бути інтервальною величиною (наприклад, річний) чи сумарною за період, що дорівнює середньому циклу відтворення потенціалу.

Для побудови прогнозів, складання планів, прийняття ефективних рішень необхідно мати об'єктивну інформацію про можливості підприємства у досягненні певних цілей в тих чи інших напрямках діяльності. Найбільш важливим є приведення сукупної, інтегральної оцінки, яка б включала всі можливості й враховувала всі обмеження оцінки потенціалу підприємства. Розмір потенціалу є максимально можливий обсяг виробництва матеріальних благ і послуг при даній кількості наявних економічних ресурсів в умовах, що забезпечують найбільш повне їх використання за часом й продуктивністю.

Отже для визначення шляхів відновлення та подальшої активізації промислового виробництва необхідно оцінити наявний його потенціал. Показниками ефективності можуть слугувати рентабельність промислового виробництва та співвідношення темпів приросту обсягів виробленої продукції до темпів приросту капітальних вкладень у промисловий сектор.

У період трансформації народногосподарського комплексу приморських регіонів України та всієї країни найважливішу роль у забезпеченні майбутнього розвитку відіграє ефективне використання внутрішнього потенціалу економіки. Існуючий невідтворюваний характер суспільного виробництва, що створив ситуацію відсутності власних інвестиційних ресурсів, ставить суб'єктів господарювання в залежність від додаткових джерел інвестування [3].

Останніми роками найбільша перевага інвесторами віддається розвитку сфер торгівлі, послуг, транспорту, а вже потім промислового виробництва. Для визначення шляхів відновлення та подальшої активізації промислового виробництва необхідно оцінити наявний його потенціал. Найвагомішою складовою потенціалу є виробничий (промисловий) потенціал. Стан та перспективи розвитку країни, регіону, галузі залежать передусім від рівня їх економічного розвитку, зокрема від рівня розвитку сфери виробництва матеріальних і нематеріальних благ.

На державному рівні дослідження процесів промислового розвитку та виробничого потенціалу України має важливе практичне значення для подальшого формування економічної політики держави. Більшої глибини і результативності проведення політики розвитку потенціалу досягає, якщо її органічно поєднувати з вирішенням проблем розвитку на різних рівнях. Таке посилення науково обґрунтовується синергетичним ефектом, який виникає у результаті поєднання інтересів держави, регіонів і промислових підприємств. Саме при узгодженні інтересів всіх учасників процесу розвитку виробничого потенціалу наступає синергетичний ефект, що відображається досягненням максимального значення соціально-економічних показників.

Виходячи з таких посилення, промислова політика ставить за мету створення сприятливих умов та надання певних пріоритетів розвитку виробничого потенціалу та промисловості, як головного джерела і учасника процесів відтворення споживчої вартості, а відтак і ресурсів. У такому контексті, стратегічними завданнями будь якої програми розвитку виробничого потенціалу мають бути створені наступні умови: узгодження економічних інтересів держави, регіонів та господарчих суб'єктів – учасників відтворювального процесу, з максимально ефективним використанням регіональних ресурсів, регіональних особливостей та переваг.

Але для ефективної реалізації наявного ресурсного промислового потенціалу потрібно знати ті обмеження (бар'єри), наявність яких сьогодні стримує промисловий розвиток. Слід визнати їх існування у

нашому суспільстві, як об'єктивну реальність і направити всі зусилля на подолання негативних наслідків, які виникли з причин: політичної і економічної нестабільності в країні; енергетичної залежності; невизначеної за цілями, засобами й ресурсами державної економічної та промислової політики; обмеженості регіональних регулюючих повноважень при пасивній безвідповідальній державній та промисловій політиці; недосконалої організації промислових ринків з неефективним розподілом між учасниками відтворювального процесу фінансових ресурсів не на користь промисловців; експертозалежності найбільш ефективних промислових галузей.

Для того щоб зняти існуючі проблеми і вийти реально на шлях розвитку, необхідна ефективна державна промислова політика, яка б забезпечувала створення багатогалузевого, високотехнологічного, конкурентоспроможного, високоефективного промислового комплексу з метою зміцнення економічної незалежності, національної безпеки, а також підвищити виробничий потенціал держави щодо інших високорозвинених держав Європи.

У такій напруженій ситуації слід усвідомити, що важливим стає саме незалежність, або самодостатність вітчизняної промисловості, яку лише слід переорієнтувати на внутрішній ринок та організувати за принципом замкненого відтворювального циклу. І отже, саме зосередження зусиль на розвитку виробничого потенціалу та організації замкнених внутрішніх промислових ринків, орієнтованих на відтворення і внутрішнє споживання доданої вартості, надасть можливість подолати кризовий стан економіки.

Література

1. Федонін О. С., Репіна І. М., Олексюк О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2004. – 314 с.
2. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
3. Буркінський Б. В., Лисюк В. М. Стратегія розвитку промислового комплексу регіону (орієнтири, ресурси, обмеження). – ІПРЕЕД НАН України. – Одеса, 2008. – 321 с.

Надійшла 15.09.2009

УДК 658.56

М. А. ПАНЧЕНКО

Одесский национальный политехнический университет

КОМПЛЕКСНАЯ ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ СИСТЕМЫ МЕНЕДЖМЕНТА КАЧЕСТВА

Аналіз фактичного стану розроблених і функціонуючих на підприємствах систем менеджменту якості доводить їхню формальність і свідчить про численні бар'єри до здійснення їхнього ефективного моніторингу. Розглянуто моніторинг як безперервна частина управління підприємством, що являє собою постійне спостереження за коштами й факторами, що роблять вплив на досягнення бізнес-цілей підприємства. Розроблено методику визначення комплексної оцінки ефективності системи менеджменту якості підприємств, на основі розрахунку системних показників і рівнів моніторингу системи менеджменту якості.

In the article, monitoring is considered as continuous part of management an enterprise, which is the permanent looking after the money and factors which have influence on achievement business of aims of enterprise.

Ключевые слова: менеджмент, управление предприятием, мониторинг.

Совершенствования механизма мониторинга системы менеджмента качества (СМК) предприятия обусловлена тем, что современные рыночные условия требуют от руководителей отечественных предприятий предельной концентрации внимания на грамотной организации работы своего персонала и проведении периодического мониторинга ключевых производственных и бизнес-процессов предприятия с целью своевременного принятия требуемых мер коррекции, направленных на снижение и предотвращение потерь предприятия и его потребителей от различного рода несоответствий. СМК, построенные на базе действующих стандартов ИСО серии 9000, являются хорошей основой для создания эффективных механизмов управления на любом предприятии (независимо от его вида, размера и производимой продукции) и предпосылкой своевременного выявления и коррекции несоответствий производственных и бизнес-процессов. Ориентируя руководителей и персонал предприятий от управления качеством продукции к обеспечению качественного функционирования производственных и бизнес-процессов.

В управлении предприятием важную роль играют достоверные данные, своевременно полученные и достаточные для принятия управленческих решений. Внедрение показателей мониторинга, достоверно отражающих фактический ход каждого процесса СМК и всей системы менеджмента, позволяет своевременно определять и выполнять корректирующие и/или предупреждающие мероприятия,